

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ใช้หลักสูตรแบบกว้าง โดยศึกษาการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาในลักษณะที่เป็นงานบริหารการศึกษา 4 ด้าน คือ งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน งานด้านวิชาการ งานด้านบริหารงานบุคคล และงานด้านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ รวมทั้งเปรียบเทียบความคิดเห็นในเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นอาจารย์ใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา และครู และในระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณากำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาให้ตรงตามความรับผิดชอบที่ได้ปฏิบัติจริงในโอกาสต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ตัวอย่างประชากร ประชากรที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เลือกมาจากโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแบบกว้างประเภทโรงเรียนมัธยมแบบประสม จำนวน 17 โรงเรียน ตัวอย่างประชากรแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. อาจารย์ใหญ่ ประกอบด้วย อาจารย์ใหญ่และผู้อำนวยการในโรงเรียนเหล่านั้นจำนวน 15 คน
2. หัวหน้าหมวดวิชา ประกอบด้วยหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนเหล่านั้นจำนวน 162 คน
3. ครู เลือกจากครูในทุกหมวดวิชาในโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างโดยไม่เจาะจงจำนวน 258 คน รวมตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 435 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบ-
สอบถาม 1 ชุด จำนวน 50 ข้อ ซึ่งครอบคลุมงานบริหารการศึกษา 4 ด้าน คือ
ความสัมพันธ์กับชุมชน งานวิชาการ งานบริหารบุคคล และงานธุรการการเงินและ
อาคารสถานที่ แบบสอบถามนี้ใช้ตามตัวอย่างประชากรทั้ง 3 กลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการรับส่งแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้ทั้งวิธีรับส่งด้วย
ตนเองและรับส่งทางไปรษณีย์ โดยจัดส่งและรับคืนด้วยตนเอง จำนวน 4 โรง ส่งและ
รับคืนทางไปรษณีย์ จำนวน 13 โรง รวมแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งสิ้น 454 ฉบับ ได้รับ
คืนทั้งสิ้น 435 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.81 โดยแยกเป็นรับคืนจากอาจารย์ใหญ่
จำนวน 15 ฉบับ จากหัวหน้าหมวดวิชา จำนวน 162 ฉบับ และจากครูจำนวน 258 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล เริ่มด้วยการแยกกลุ่มตัวอย่างประชากรออกเป็น 3
ประเภท คือ อาจารย์ใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา และครู หากร้อยละในข้อมูลส่วนตัว
ของตัวอย่างประชากร ในการวิเคราะห์หน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชา
ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความคิดเห็นของตัวอย่างประชากรใน
แต่ละกลุ่มเป็นรายชื่อ และเป็นงานในแต่ละด้าน ทั้ง 4 ด้าน ในการเปรียบเทียบความ
คิดเห็นระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชากร ที่เป็นอาจารย์ใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา และครู
และการเปรียบเทียบบทบาทหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนขนาดใหญ่กับในโรงเรียนขนาด
เล็ก วิเคราะห์ด้วยการทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่าง (t-test)

ผลของการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนตัวของหัวหน้าหมวดวิชาแยกเป็นแต่ละรายการได้ดังนี้

- 1.1 วุฒิของหัวหน้าหมวดวิชา ส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาตรี ซึ่งมีจำนวนร้อยละ
54.03 วุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีมีร้อยละ 37.68 วุฒิส่งกว่าปริญญาตรีมีร้อยละ 8.07
- 1.2 อายุราชการของหัวหน้าหมวดวิชา ส่วนใหญ่มีอายุราชการสูงกว่า
10 ปี ซึ่งมีร้อยละ 63.97 อายุราชการระหว่าง 5-10 ปี มีร้อยละ 28.57 อายุ
ราชการต่ำกว่า 5 ปี มีร้อยละ 7.45

1.3 ก่อนเป็นหัวหน้าหมวดวิชา ส่วนใหญ่เคยสอนในหมวดวิชานั้นมาแล้วระหว่าง 3-10 ปี ซึ่งมีร้อยละ 54.04 เคยสอนมาแล้วมากกว่า 10 ปี มีร้อยละ 31.05 และที่เคยสอนในหมวดนั้นมาต่ำกว่า 3 ปี มีร้อยละ 14.90

1.4 ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชา ส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่นี้มาแล้วระหว่าง 5-10 ปี ซึ่งมีร้อยละ 44.09 ปฏิบัติหน้าที่นี้มาแล้วต่ำกว่า 5 ปี มีร้อยละ 36.54 และปฏิบัติหน้าที่นี้สูงกว่า 10 ปี มีร้อยละ 19.25

1.5 จำนวนชั่วโมงสอนของหัวหน้าหมวดวิชา ส่วนใหญ่สอนระหว่าง 10-20 คาบ ต่อสัปดาห์ ซึ่งมีร้อยละ 85.73 หัวหน้าหมวดที่ต้องสอนมากกว่า 20 คาบต่อสัปดาห์ มีร้อยละ 13.04 และที่ต้องสอนต่ำกว่า สัปดาห์ละ 5 คาบ มีร้อยละ 1.24

1.6 เกี่ยวกับปริมาณงานเป็นจำนวนชั่วโมงสอนทั้งหมดภายในหมวดวิชา โรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่ มีจำนวนสอนทั้งหมดของหมวดวิชามากกว่า 150 คาบ ต่อสัปดาห์ ซึ่งมีร้อยละ 61.49 หมวดที่มีจำนวนสอนระหว่าง 50-150 คาบ ต่อสัปดาห์ มีร้อยละ 31.67 และหมวดที่มีจำนวนชั่วโมงสอนต่ำกว่า 50 คาบ ต่อสัปดาห์ มีร้อยละ 6.83

1.7 ปริมาณงานของหัวหน้าหมวดที่เป็นจำนวนครูในหมวด ส่วนใหญ่มีครูระหว่าง 5-15 คน ซึ่งมีร้อยละ 58.38 หมวดที่มีครูมากกว่า 15 คน มีร้อยละ 33.54 และหมวดที่มีครูน้อยกว่า 5 คน มีร้อยละ 8.07

1.8 เวลาที่หัวหน้าหมวดใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชา ส่วนใหญ่ใช้เวลาระหว่าง 1.0-2.0 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งมีจำนวนร้อยละ 52.79 หัวหน้าหมวดที่ใช้เวลามากกว่า 2.0 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีร้อยละ 22.98 และที่ใช้เวลากว่า 1.0 ชั่วโมงต่อสัปดาห์มีร้อยละ 24.22

2. การศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชา ผลของการวิจัยปรากฏดังต่อไปนี้

2.1 หน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชา ตามความเห็นของอาจารย์ใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา และครูที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เห็นว่า

มีลักษณะเป็นงานบริหารการศึกษาเพียง 3 ด้าน คือ งานด้านวิชาการ งานด้านบริหารงานบุคคล และงานด้านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ หมายถึง หัวหน้าหมวดวิชาได้ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบในด้าน งานวิชาการ การบริหารงานบุคคล และงานธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ อยู่ในเกณฑ์มาก จึงถือว่า หน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชา มีลักษณะ เป็นงานบริหารการศึกษาเพียง 3 ด้าน ส่วนงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ความเห็นของตัวอย่างประชากรเห็นว่า มีการปฏิบัติปานกลาง จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อแรกที่วางไว้ให้บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชา มีลักษณะ เป็นงานบริหารการศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่

2.2 การวิเคราะห์ความเห็นของแต่ละกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ อาจารย์ใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา และครู ในงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ปรากฏว่า โดยเฉลี่ยแล้วประชากรทุกกลุ่มเห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาเกี่ยวกับงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ในเกือบทุกคำถามที่ถาม ยกเว้นความรับผิดชอบในเรื่องการติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียนเมื่อนักเรียนมีปัญหา

2.3 ความเห็นของตัวอย่างประชากรในการปฏิบัติหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาในงานด้านวิชาการ โดยเฉลี่ยแล้ว อาจารย์ใหญ่และหัวหน้าหมวดวิชาเห็นว่า การปฏิบัติของหัวหน้าหมวดวิชาอยู่ในเกณฑ์มาก แต่ครูเห็นว่า การปฏิบัติของหัวหน้าหมวดวิชาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง หน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาที่ตัวอย่างประชากรทุกกลุ่มเห็นว่ามีการปฏิบัติน้อย ได้แก่ การสาธิตการสอนหรือจัดหาผู้เชี่ยวชาญมาสาธิตการสอนแก่ครูในหมวด ความรับผิดชอบที่อาจารย์ใหญ่และครูเห็นว่ามีการปฏิบัติน้อยแต่หัวหน้าหมวดวิชาเห็นว่าตัวเองมีการปฏิบัติปานกลาง ได้แก่ การจัดให้ครูในหมวดได้มีโอกาสไปสังเกตการเรียนการสอนในห้องเรียน ความรับผิดชอบที่อาจารย์ใหญ่เห็นว่ามีการปฏิบัติน้อยแต่หัวหน้าหมวดวิชาและครูเห็นว่ามีการปฏิบัติปานกลาง ได้แก่ การจัดอบรมครูในหมวด มีความรับผิดชอบบางอย่างที่อาจารย์ใหญ่เห็นว่า หัวหน้าหมวดวิชามีการปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การกำหนดแผนงานของหัวหน้าหมวดวิชา ร่วมกับครูในหมวด การให้คำแนะนำแก่ครูในหมวดเกี่ยวกับวิธีสอน วิธีวัดผลและการเก็บคะแนน การพิจารณาเลือกแบบเรียน และหนังสือที่ใช้

ในการเรียนการสอนในหมวด การรับผิดชอบในการจัดสอบย่อย และการเก็บคะแนนระหว่างปี และการควบคุมดูแลการออกข้อสอบของครูในหมวด หน้าที่อื่นๆในค่านวิชา การนอกจากที่กล่าวมานี้ ความเห็นของตัวอย่างประชากรมีตั้งแต่ การปฏิบัติชั้นปานกลาง ไปจนถึงชั้นมากที่สุด

2.4 ความเห็นของตัวอย่างประชากรทุกกลุ่ม คือ อาจารย์ใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา และครู ในงานค่านบริหารบุคคล โดยเฉลี่ยแล้ว อาจารย์ใหญ่และครูเห็นว่าการปฏิบัติของหัวหน้าหมวดวิชาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แต่หัวหน้าหมวดวิชาเองเห็นว่าการปฏิบัติของตนอยู่ในเกณฑ์มาก มีความรับผิดชอบบางอย่างที่อาจารย์ใหญ่เห็นว่า หัวหน้าหมวดวิชามีการปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การจัดครูเข้าสอนตามความสามารถและความถนัด การจัดครูสอนแทนเมื่อครูขาด การเสนอความคิดเห็นต่ออาจารย์ใหญ่ในการพิจารณาความดีความชอบของครูภายในหมวด สำหรับหน้าที่และความรับผิดชอบอื่นๆ ไม่มีข้อใดที่ตัวอย่างประชากรเห็นว่าการปฏิบัติของหัวหน้าหมวดวิชาอยู่ในเกณฑ์น้อย

2.5 ความเห็นของตัวอย่างประชากรทุกกลุ่มในการการวิจัยครั้งนี้ เกี่ยวกับงานค่านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ อาจารย์ใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชาและครู เห็นว่าการปฏิบัติของหัวหน้าหมวดวิชาในงานทุกชนิดที่ถามอยู่ในเกณฑ์มาก ยกเว้นงานเกี่ยวกับการขออนุมัติเบิกเงินเพื่อจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ในหมวด ซึ่งอาจารย์ใหญ่เห็นว่าการปฏิบัติของหัวหน้าหมวดวิชาอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด รายละเอียดของความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาในทุกคำถามที่ถาม ไม่มีตัวอย่างประชากรกลุ่มใดที่เห็นว่าการปฏิบัติของหัวหน้าหมวดวิชาต่ำกว่าเกณฑ์มาก

3. การเปรียบเทียบความเห็นในงานแต่ละค่านระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นคู่ๆ ผลของการวิจัยปรากฏดังต่อไปนี้

3.1 ความเห็นของอาจารย์ใหญ่กับหัวหน้าหมวดวิชา ในงานค่านความสัมพันธ์กับชุมชน งานค่านวิชาการ งานค่านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่สอดคล้องกัน แต่ความเห็นในงานค่านบริหารงานบุคคล ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 ทั้งนี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 2 ที่ว่า ความเห็นเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชา

ในงานบริหาร 4 ด้าน ของอาจารย์ใหญ่ กับหัวหน้าหมวดวิชาไม่แตกต่างกัน ความเห็นของอาจารย์ใหญ่กับหัวหน้าหมวดวิชาที่สอดคล้องกันนั้น ปรากฏว่า ความเห็นเรื่องความสัมพันธ์กับชุมชน เห็นว่า มีการปฏิบัติปานกลาง ความเห็นในเรื่องงานด้านวิชาการ และงานด้านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่นั้น เห็นว่า หัวหน้าหมวดวิชามีการปฏิบัติในเกณฑ์มาก ในด้านงานบริหารงานบุคคล ที่มีความเห็นต่างกันนั้น อาจารย์ใหญ่และหัวหน้าหมวดวิชามีความเห็นต่างกันใน เรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบเหล่านี้ คือ การควบคุมเวลาเข้าสอนของครูในหมวด การสนับสนุนให้ครูในหมวดได้ร่วมงานต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น การสนับสนุนให้ครูในหมวดได้ปฏิบัติงานด้านอื่นนอกจากการสอน การให้คำปรึกษาในเรื่องส่วนตัวแก่ครูในหมวด การประเมินผลการอบรมครูภายในหมวดทุกครั้งที่มีการอบรม และการเสนอความคิดเห็นในการพิจารณาความดีความชอบของครูภายในหมวด

3.2 ความเห็นระหว่างอาจารย์ใหญ่กับครู ในเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชา ในงานทั้ง 4 ด้าน คือความสัมพันธ์กับชุมชน งานวิชาการ การบริหารงานบุคคล งานธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ โดยแยกวิเคราะห์ทีละด้าน ความเห็นของตัวอย่างประชากร ทั้ง 2 กลุ่ม ในงานแต่ละด้าน ทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน ข้อที่ 3 ที่วางไว้ว่า ความเห็นเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชา ระหว่างอาจารย์ใหญ่ กับครูไม่แตกต่างกัน ความเห็นที่สอดคล้องกันในงานแต่ละด้าน ปรากฏว่า ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน และการบริหารงานบุคคล ความเห็นของอาจารย์ใหญ่กับครู เห็นว่า การปฏิบัติของหัวหน้าหมวดวิชาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ความเห็นในงานด้านวิชาการ และด้านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ อาจารย์ใหญ่และครูเห็นว่ามีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มาก

3.3 ความเห็นระหว่างหัวหน้าหมวดกับครู ในเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชา เมื่อแยกวิเคราะห์งานทีละด้าน ปรากฏว่า งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ความเห็นของหัวหน้าหมวดวิชากับครูไม่แตกต่างกัน แต่งานด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ ทั้ง 3 ด้านนี้ ความเห็นของหัวหน้าหมวดวิชากับครู ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เป็นการขัดแย้งกับสมมติฐานของการวิจัย ข้อที่ 4 ที่ว่า ความเห็นเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชา ระหว่าง หัวหน้า

หมวดวิชากับครูไม่แตกต่างกัน ความเห็นที่สอดคล้องกันในงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน นั้น กลุ่มตัวอย่างประชากรทั้ง 2 เห็นว่า การปฏิบัติของหัวหน้าหมวดอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง สำหรับความเห็นที่ต่างกันของหัวหน้าหมวดวิชากับครู มีความเห็นต่างกันใน เรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบต่อไปนี้

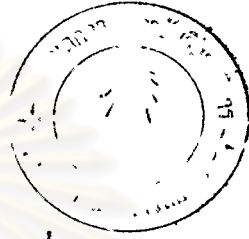
3.3.1 งานด้านวิชาการ ความเห็นของหัวหน้าหมวดวิชากับครูแตกต่างกันในเกือบทุกชนิดของความรับผิดชอบที่ถาม ยกเว้นความรับผิดชอบ 4 อย่าง ที่ความเห็นของหัวหน้าหมวดวิชากับครูไม่ต่างกัน คือ การประชุมเพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรแบบเรียน การร่วมกับฝ่ายวิชาการจัดการวางสอนของโรงเรียน การสาธิตการสอน หรือจัดหาผู้เชี่ยวชาญมาสาธิตการสอนแก่ครูในหมวด การจัดให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษานอกสถานศึกษา

3.3.2 งานด้านบริหารงานบุคคล ความเห็นของหัวหน้าหมวดวิชากับครู ต่างกันในทุกหน้าที่และความรับผิดชอบที่ถาม ยกเว้นงานในเรื่องต่อไปนี้ ที่ความเห็นของบุคคลทั้ง 2 กลุ่ม สอดคล้องกัน คือ การเสนอความคิดเห็นต่ออาจารย์ใหญ่ในการพิจารณาความดีความชอบของครูภายในหมวด และการมีส่วนร่วมในการพิจารณาการลาศึกษาต่อของครูภายในหมวด

3.3.3 งานด้านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ ความเห็นของหัวหน้าหมวดวิชากับครูต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ ระดับ .05 ในทุกหน้าที่และความรับผิดชอบที่ถาม

4. การเปรียบเทียบบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนขนาดใหญ่ กับในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ โดยแยกวิเคราะห์เปรียบเทียบที่ละด้านปรากฏว่า งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนทั้ง 2 ขนาด มีการปฏิบัติปานกลาง งานด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ ทั้ง 3 ด้านนี้ โรงเรียนทั้ง 2 ขนาด มีการปฏิบัติในเกณฑ์มาก และเมื่อทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชา ในความเห็น

ของกลุ่มตัวอย่างประชากร ในโรงเรียนทั้ง 2 เขต ปรากฏว่า การปฏิบัติหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนขนาดใหญ่กับในโรงเรียนขนาดเล็ก ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่า ความเห็นของตัวอย่างประชากรในเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก ไม่แตกต่างกัน เป็นการสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 5 ที่ตั้งไว้ว่า ความเห็นเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนขนาดใหญ่ กับในโรงเรียนขนาดเล็กไม่แตกต่างกัน

อภิปราย

1. คุณสมบัติของหัวหน้าหมวดวิชา มีบางส่วนไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ เช่น มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีร้อยละ 37.68 ก่อนเป็นหัวหน้าหมวดวิชาเคยสอนในหมวดนั้น มาต่ำกว่า 3 ปี มีร้อยละ 14.90 จำนวนครูในหมวดมีน้อยกว่า 5 คน มีร้อยละ 8.07 เหล่านี้ไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กรมวิสามัญวางไว้ ตามคำสั่งที่ 253/2509 ลงวันที่ 9 สิงหาคม 2509 ซึ่งวางกฎเกณฑ์ไว้ว่า ให้หัวหน้าหมวดวิชา มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี มีอายุราชการ 5 ปี และจะตั้งหัวหน้าหมวดวิชาได้จะต้องมีครูในหมวดนอกจากหัวหน้าหมวดไม่น้อยกว่า 3 คน ทำให้มองเห็นการละเลยต่อกฎเกณฑ์ที่วางไว้ อาจจะเป็นเพราะว่ากฎเกณฑ์เหล่านี้ล้าสมัย เพราะโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแบบกว้าง จำเป็นต้องมีครูในวิชาเฉพาะในหมวดวิชาที่เป็นวิชาสายอาชีพ แต่ครูสายอาชีพบางสาขาที่มีวุฒิปริญญาตรีหายาก โรงเรียนจึงจำเป็นต้องบรรจุครูที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี จะอย่างไรก็ตาม เมื่อวางกฎเกณฑ์ไว้แล้ว โรงเรียนควรจะได้สนับสนุนให้ครูในโรงเรียนที่ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าหมวดวิชาได้มีโอกาสศึกษาต่อถึงระดับปริญญาตรี ในด้านจำนวนครูในหมวดวิชาที่มีน้อยกว่ากฎเกณฑ์ โรงเรียนควรจะได้รวมหมวดวิชานั้นๆ ไว้ในหมวดวิชาใดหมวดวิชาหนึ่งที่เกี่ยวข้องกัน นอกจากนี้ กฎเกณฑ์การตั้งหัวหน้าหมวดวิชาโดยยึดจำนวนครูในหมวดนี้ ควรจะได้มีการเปลี่ยนแปลง เพราะช่วงแห่งการควบคุมงานในแต่ละองค์การจะอยู่ระหว่าง 3-15 คน การมีครูจำนวน 3 คน ก็สามารถจะจัดองค์การได้ ดังนั้น จำนวนครูในหมวดวิชาในกฎเกณฑ์การตั้งหัวหน้าหมวดวิชา จึงควรเปลี่ยนให้เหลือเพียง 3 คน ก็ให้ตั้งเป็นหมวดวิชาได้

2. หน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชา มีลักษณะเป็นงานบริหาร การศึกษาเพียง 3 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ สำหรับงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน มีการปฏิบัติแต่อยู่ใน เกณฑ์ปานกลาง แสดงให้เห็นว่าหัวหน้าหมวดวิชาให้ความสนใจต่อชุมชนน้อย ซึ่งจะเป็น อุปสรรคต่อการที่จะได้ข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตร หรือ ในการขอรับความช่วยเหลือ ทางวิชาการจากชุมชน อันเป็นหน้าที่หนึ่งที่กรมกำหนดให้หัวหน้าหมวดวิชาเป็นผู้ประสาน งานในเรื่องเหล่านี้กับชุมชน ดังนั้น ในเรื่องความสัมพันธ์กับชุมชน อาจารย์ใหญ่ควร จะได้เน้นหนักให้หัวหน้าหมวดวิชามีการติดต่อกับชุมชนมากขึ้น ไม่ใช่เพียงแต่การไปเยี่ยม ผู้ปกครองนักเรียนเมื่อนักเรียนมีปัญหาเท่านั้น แต่การเยี่ยมเยียนควรจะได้มีการกระทำ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้ประโยชน์ทางด้านวิชาการด้วย

ในด้านการ สิ่งที่หัวหน้าหมวดวิชามีการปฏิบัติ น้อย ได้แก่ การสาธิตการ สอน หรือจัดหาผู้เชี่ยวชาญ มาสาธิตการสอน และการจัดให้ครูได้มีโอกาสสังเกตการเรียน การสอนในห้องเรียน ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้ครูมีโอกาสพัฒนาตนเอง เรื่อง นี้จึงไม่เป็นไปตามระเบียบของกรมสามัญ และตามคำแนะนำของ พิมลพรรณ เกษเจริญ¹ ที่เห็นว่า หัวหน้าหมวดวิชาควรจะได้มีหน้าที่ในการสาธิตการสอนแก่ครูที่สอนไม่คล่อง ผล การวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการวิจัยของสมศรี ช่างนก² ซึ่งได้ค้นพบว่า งานที่หัวหน้า หมวดวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่มีการ จัดทำในเรื่องการนิเทศการสอน ซึ่งความจริงงานด้านนี้เป็นงานที่มีความสำคัญมาก ควร

¹ พิมลพรรณ เกษเจริญ, "คุณลักษณะและหน้าที่ของหัวหน้าสายวิชา" วารสาร วิชาสามัญศึกษา (กรกฎาคม, 2509), 29, 25.

² สมศรี ช่างนก "บทบาทหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล ระดับมัธยมศึกษา ในช่วงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหา วิทยาลัย 2514 (อคัสานา) หน้า 124-137

จะปรับปรุงโดยที่อาจารย์ใหญ่เป็นฝ่ายกระตุ้นให้หัวหน้าหมวดวิชาจัดโครงการสำหรับครูที่สอนไม่คล่อง ให้มีโอกาสดพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งหัวหน้าหมวดวิชาเองควรจะได้รายงานผลการสอนของครูแต่ละคนให้อาจารย์ใหญ่ได้รับทราบ เพื่อขอความสนับสนุนในการพัฒนาตัวครูในโอกาสที่จะสามารถทำได้

3. การเปรียบเทียบความเห็นระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชากร มีการประมาณค่าในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาไม่ตรงกับ เช่น ในงานวิชาการ อาจารย์ใหญ่ประมาณค่าการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาสูงกว่าการที่หัวหน้าหมวดวิชาประมาณค่าการปฏิบัติของตนเองในบางรายการของคำถาม ซึ่งได้แก่ การกำหนดแผนงานของหัวหน้าหมวดวิชา ร่วมกับครูในหมวด การให้คำแนะนำแก่ภายในหมวดเกี่ยวกับวิธีสอน วิธีวัดผล และการเก็บคะแนน การพิจารณาเลือกแบบเรียน การควบคุมดูแลการออกข้อสอบของครูภายในหมวด การจัดครูสอนแทน การเสนอความคิดเห็นต่ออาจารย์ใหญ่ ในการพิจารณาความดีความชอบของครูในหมวด และการอนุมัติเบิกจ่ายเงินเพื่อซื้อวัสดุอุปกรณ์ ารเรียนการสอนของหมวด เหล่านี้ อาจารย์ใหญ่เห็นว่า หัวหน้าหมวดวิชาปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้มากที่สุด แต่หัวหน้าหมวดวิชาเห็นการปฏิบัติของตนอยู่ในเกณฑ์มาก ซึ่งในความเป็นจริง การปฏิบัติของหัวหน้าหมวดวิชาอาจจะมีการปฏิบัติเพียงระดับมากเท่านั้น แต่ในความคิดของอาจารย์ใหญ่ได้ตั้งความหวังไว้ เกี่ยวกับงานเหล่านี้ไว้สูง คือ เป็นสิ่งที่หัวหน้าหมวดวิชาได้แบ่งเบาภาระของตนไปได้มาก จึงประมาณค่าการปฏิบัติของหัวหน้าหมวดวิชาไว้สูงกว่าการประมาณค่าการปฏิบัติของหัวหน้าหมวดวิชาเอง ซึ่งผลการวิจัยในข้อนี้ ชัดกับการวิจัยของพรหม ภัทรชาคร³ ซึ่งได้ค้นพบว่า การปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาที่โดดเด่นและมีคุณภาพเมื่ออยู่คานเกี่ยว คือ การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษาเท่านั้น ผลการวิจัยในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชา ในโรงเรียน

³สมทรง ภัทรชาคร "บทบาทหัวหน้าหมวดวิชาภาษาอังกฤษ ในโรงเรียนรัฐบาล ระดับมัธยมศึกษา สายสามัญ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2514 (อัครสื่อนา) หน้า 72-78

มัธยมศึกษาที่ใช้หลักสูตรแบบกว้าง มีหน้าที่และความรับผิดชอบมากกว่าหัวหน้าหมวดวิชา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ใช้หลักสูตรแบบเก่า ในขณะที่โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีแนวโน้ม
ที่จะใช้หลักสูตรแบบกว้างในทุกโรงเรียนและทุกระดับ ซึ่งก็ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลายในปีการศึกษา 2518 ผลการวิจัยครั้งนี้ ย่อมจะนำแนวทางการปฏิบัติ
ให้หัวหน้าหมวดวิชาในทุโรงเรียนที่จะใช้หลักสูตรแบบกว้างในโอกาสต่อไป

ความเห็นที่ขัดแย้งกันในระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชากร, เช่น ความเห็นที่ขัด
แย้งระหว่างอาจารย์ใหญ่กับหัวหน้าหมวดวิชา ในงานค้ำบริหารงานบุคคล ความเห็นที่
ขัดแย้งระหว่างหัวหน้าหมวดวิชากับครู ในงานเก็บทุกคาน ยกเว้นงานคานความสัมพันธ์
กับชุมชน แต่ไม่มีความขัดแย้งในความเห็นระหว่างอาจารย์ใหญ่กับครู แสดงให้เห็นว่า
การกำหนดบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชายังไม่ได้จัดทำให้ชัดเจน ให้เป็นที่รู้จักทั่วไปในหมู่
บุคคลากรในโรงเรียน จึงไม่เป็นที่ยอมรับของครู ซึ่งสังเกตได้ว่า มีความเห็นสอดคล้อง
กับอาจารย์ใหญ่ในทุกประการ เรียกว่า ครูเหล่านั้นยอมรับอาจารย์ใหญ่ในฐานะผู้บังคับ
บัญชา แต่ยังไม่ยอมรับหัวหน้าหมวดวิชาในฐานะผู้บังคับบัญชาชั้นต้น จึงให้ความเห็น
ทุกอย่างระหว่างหัวหน้าหมวดวิชากับครูขัดแย้งกัน ผลการวิจัยเรื่องนี้ ตรงกับผลการวิจัย
ของสมศรี ช่างนก⁴ ที่พบว่า ครูผู้สอนยังถือว่า อาจารย์ใหญ่ คือผู้บังคับบัญชาสูงสุด
รองลงมาคือผู้ช่วย ส่วนหัวหน้าหมวดวิชาเป็นเพียงผู้ประสานงานเท่านั้น นอกจากนี้ สมศรี
ช่างนก ยังพบว่า หัวหน้าหมวดวิชาไม่มีอำนาจบังคับบัญชาและไม่มีอำนาจเสนอความคิดความ
ชอบเพื่อเลื่อนขั้นเงินเดือน ซึ่งเป็นการขัดแย้งกับผลของการวิจัยในครั้งนี้ ที่พบว่าหัวหน้า
หมวดวิชามีบทบาทในการเสนอความคิดเห็นต่ออาจารย์ใหญ่ในการพิจารณาความคิดความชอบ
ของครูภายในหมวด และบทบาทนี้มีการปฏิบัติในเกณฑ์มาก หมายถึง เป็นที่ยอมรับทั้งใน
คานอาจารย์ใหญ่และครู ดังนั้น เพื่อที่จะให้งานทุกคานมีความร่วมมือกันอย่างแท้จริง อาจารย์
ใหญ่ควรจะได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาให้ชัดเจน โดยการพิจารณาจากคำ
สั่งของกรม และผลการวิจัยในครั้งนี้ประกอบเป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทของหัวหน้า

⁴สมศรี ช่างนก, เรื่องเดิม, หน้า 137

มหาวิทยาลัยอื่น ๆ ทั้งนี้ ควรจะได้มีการแจ้งให้ครูทุกคน ได้รับทราบและมีการอภิปรายกันบ้างในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของหัวหน้ามหาวิทยาลัยที่โรงเรียนกำหนดขึ้น เพื่อความเข้าใจอันดีในบุคคลทุกๆ ฝ่าย

อนึ่ง เกี่ยวกับงานด้านบริหารงานบุคคลในเรื่องของการสรรหาบุคลากร ในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้กระจายอำนาจให้จังหวัดต่างๆ เปิดรับสมัครครูของแต่ละจังหวัดกันๆ ได้เอง ซึ่งในวิธีการสรรหาบุคลากรของแต่ละจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดย่อมต้องมอบอำนาจให้ศึกษาธิการจังหวัด ทำเนิการ ศึกษาธิการจังหวัดจะทราบจำนวนอัตรากำลังของโรงเรียนต่างๆ เพื่อนำมาเปิดรับสมัครได้ โดยอาศัยความต้องการอัตรากำลังของโรงเรียนต่างๆ และอาจารย์ใหญ่จะทราบความต้องการอัตรากำลังของโรงเรียนได้โดยอาศัยข้อเสนอแนะของหัวหน้ามหาวิทยาลัยต่างๆ ในโรงเรียนของคุณ ดังนั้น แม้ในทางตรง หัวหน้ามหาวิทยาลัยจะไม่มีบทบาทในการสรรหาบุคลากรก็ตาม แต่ในทางอ้อมแล้ว หัวหน้ามหาวิทยาลัยเป็นผู้สรรหาบุคลากรในโรงเรียนของคุณ โดยจะเป็นผู้เสนอแนะอาจารย์ใหญ่ ในการจัดหาครูในวุฒิต่างๆ ตามที่ตนต้องการ เพื่อเสนอผ่านไปยังจังหวัดเพื่อเปิดรับสมัครครูในวุฒิเหล่านั้น

4. การไม่พบความแตกต่างในบทบาทของหัวหน้ามหาวิทยาลัยระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดเล็ก เนื่องมาจากโรงเรียนทั้ง 2 ขนาด ต่างเป็นโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแบบกว้าง และมีขนาดห้องเรียนระหว่าง 43-50 ห้องเรียน ซึ่งนับได้ว่าเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่อยู่ดี โรงเรียนเหล่านี้ต้องมีครูเป็นจำนวนมาก ต้องมีการแบ่งงานเพื่อแบ่งเบาภาระของอาจารย์ใหญ่ ดังนั้น เมื่อนำบทบาทของหัวหน้ามหาวิทยาลัยในโรงเรียน ทั้ง 2 ขนาด มาเปรียบเทียบกับกัน จึงไม่พบความแตกต่าง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีข้อจำกัดมากมาย โดยที่เลือกตัวอย่างประชากรมาจากโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแบบกว้างประเภทโรงเรียนมัธยมแบบผสมแบบเดียว ซึ่งเป็นขนาดใหญ่ แม้จะใช้ชื่อว่าเป็นโรงเรียนขนาดเล็กของการวิจัยครั้งนี้ ยังมีจำนวนห้องเรียนตั้งแต่ 43-50 ห้องเรียน การวิจัยครั้งต่อไป ควรจะได้มีการศึกษาถึงเรื่องต่อไป

1. บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแบบกว้างหลายๆประเภท เพื่อความแตกต่างในบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาระหว่างโรงเรียนแต่ละประเภทเหล่านั้น
2. ควรจะได้มีการวิจัยถึงวุฒิของหัวหน้าหมวดวิชา และวุฒิของครูภายในหมวดวิชานั้นๆ ว่า ตรงตามหมวดวิชาที่สอนอยู่หรือไม่
3. บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในแต่ละหมวดตามรายวิชาต่างๆ อาจจะมีการปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมือนกัน ควรจะได้มีการนำมา ศึกษาถึงบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาเป็นรายหมวด เช่น บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาเกษตรกรรม คหกรรม หรืออุตสาหกรรม ฯลฯ
4. ควรจะได้มีการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนขนาดใหญ่และในโรงเรียนขนาดเล็ก ที่เล็กจริงๆ โดยยึดจำนวนห้องเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีห้องเรียนไม่เกิน 23 ห้องเรียน กับโรงเรียนขนาดใหญ่ที่จำนวนห้องเรียนตั้งแต่ 50 ห้องเรียนขึ้นไป
5. ควรจะได้ศึกษาเปรียบเทียบในชั้นรายละเอียด ของงานในหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนขนาดใหญ่กับในโรงเรียนขนาดเล็ก ถึงความแตกต่างในปริมาณงานที่ทำในทุกๆด้าน.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย